

LUNDS
UNIVERSITET

Sportevenemangens baksida

FIFA World Cup 2010 i Sydafrika och rätten till bostad

Frida Svärdby

Mänskliga Rättigheter

Höstterminen 2009

Handledare: Dan-Erik Andersson

Abstract

This is an investigation of the FIFA World Cup 2010 and effects on housing rights in Cape Town. South Africa has a harsh history of displacement of people and the government has, because of that, promised that no one will be displaced because of the sport event. The government is also promising a lot of opportunities for the population in the entire Africa. To investigate how mega-events affect housing rights other sport events are looked at, such as Olympic Games in Atlanta and Beijing. The result shows that Cape Town have done a massive displacement in a project called the N2 gateway but has not offended the housing rights in the construction work of the new stadium. FIFA are working to protect human rights but hasn't helped South Africa to care for the housing rights at all.

Key words: FIFA World Cup 2010, Mega-event, Human Rights, Housing rights, South Africa, Cape Town.

Nyckelord: Världsmästerskapen i fotboll 2010, Mega-event, Mänskliga rättigheter, Rätten till bostad, Sydafrika, Kapstaden.

Innehållsförteckning

Abstract	1
Innehållsförteckning	2
Förkortningar	4
1 Inledning	5
1.1 Syfte och frågeställning	6
1.2 Avgränsningar.....	6
1.3 Metod och material	7
1.4 Teorier.....	7
1.4.1 Mega-events påverkan på värdländer	7
1.4.2 Sport, nationalism och internationalism	9
2 Rätten till bostad och förbudet mot tvångsflyttning	11
2.1 Rätten till bostad	11
2.2 Förbudet mot tvångsflyttning.....	12
2.3 Vem bär ansvaret?	13
2.3.1 Sydafrikas ratificeringar	13
2.3.2 Icke-statliga aktörers ansvar	14
3 Sydafrika	15
3.1 Sydafrikas historia	15
3.1.1 Före apartheid	15
3.1.2 Apartheid	15
3.2 Sydafrika idag	17
3.2.1 Socioekonomiska förutsättningar.....	17
3.2.2 Boendeproblematiken	18
3.3 Sport i Sydafrika	19
3.3.1 Sport under apartheid.....	19
3.3.2 Sport i Sydafrika idag	20
4 Mega-event	21
4.1 Mega-event och rätten till bostad	21
4.2 Organisationers riktmärken och arbeten.....	22
4.2.1 FN	23
4.2.2 FIFA.....	23
4.2.3 IOK	24
4.3 Andra värdstäder.....	25
4.3.1 Olympiska spelen i Peking 2008	25
4.3.2 Olympiska spelen i Atlanta 1996.....	26

5 FIFA World Cup 2010	28
5.1 Regeringens ord	28
5.2 Kapstaden	29
5.2.1 N2 gateway-projektet.....	29
5.2.2 Arenor – Green Point och Athlone	31
6 Analys	32
7 Slutsats.....	36
8 Litteraturförteckning.....	37

Förkortningar

ANC	African National Congress
COHRE	Center On Housing Rights and Evictions
FIFA	Fédération Internationale de Football Association
FN	Förenta Nationerna
ICESCR	International Convention on Economic, Social and Cultural Rights
IOK	Internationella Olympiska Kommitten
NGO	Non-Governmental Organizations
RDP	Reconstruction and Development Program (Sydafrika)
UNCESCR	United Nation Committee on Economic, Social and Cultural Rights
UNHCR	United Nations High Commissioner for Refugees

1 Inledning

17 Maj 2004 blir Sydafrika slutligen valda till värd för 2010 års världsmästerskap i herrfotboll. Under de hundra år som Fédération Internationale de Football Association, FIFA, har anordnat världsmästerskapen i fotboll har ett afrikanskt land aldrig tidigare stått som värdar. Nu närmar sig det historiska ögonblicket med stormsteg och världens ögon vänder sig mot Afrika och värdlandet Sydafrika.

Det här mega-eventet ses som en chans för hela Afrika. Först och främst som en chans till socioekonomisk utveckling med förbättringar inom infrastruktur och ekonomiska förutsättningar men också för att höja Afrikas status på den internationella arenan. Detta är ett tillfälle för Afrika, Sydafrika, sydafrikanska befolkningen att visa hur bra och duktiga de är på att innehålla ett mega-event och vara värdar för hundratusentals besökare. Fotbollen, och sport i huvudtaget, profileras också som ett fredswerktyg och ett redskap för att enas. Sydafrika har en historia av förtryck och diskriminering vilket har skapat stora sociala och ekonomiska klyftor i landet. I ansökan till världsmästerskapen lyftes det därmed fram att Sydafrika skulle använda sig av evenemanget för att påvisa ett enat land och mästerskapen skulle inte bara ena landets befolkning ännu mer utan också ena Afrika som kontinent (South Africa's Government 2009b).

Att vara värd till ett sportevent låter positivt i många aspekter men de stora sportevenemangen har även en baksida. Arenor ska byggas, flygplatser och vägar förbättras, ett fint och välskött land och framförallt städerna ska visas upp. Det här gör att befolkningens rättigheter åsidosätts och kränks. Inför olympiska spelen i Peking, exempelvis, kom rapporter om tvångsförflyttningar och kränkningar av yttrandefriheten (Human Rights Watch 2008). Fotbollen, som en form av ett mega-event, kan alltså även ha negativa effekter på befolkningen. Dessa påföljder göms emellertid bakom olika projekt som är nödvändiga för mega-eventet och straffar oftast en redan marginaliserad grupp medborgare. Dessa medborgare har färre möjligheter att protestera och värdländer kan därmed fortsätta med kränkningarna. Inför ombyggnationer och uppsnygningsprogram, som är en del av förberedelserna till ett stort evenemang, kränks rätten till bostad vilket är en av de rättigheter som kränks mest under ett stort evenemang. Nu ställs alltså ett land med redan ofantliga boendeproblem inför rollen som värd för världen under en månad och Sydafrika har mål att visa upp ett fint och enat land (Rikhotso 2008).

1.1 Syfte och frågeställning

Jag kommer med denna uppsats belysa Sydafrikas arbete inför världsmästerskapen 2010 där jag främst fokusera på rätten till bostad. Syftet med den här uppsatsen är alltså att undersöka huruvida Sydafrika kränker rätten till bostad eller inte. Sydafrika är intressant eftersom landet länge levde under ett apartheidsystem där regimen bestämde var olika raser fick röra sig och bo. Sydafrika har även, sedan apartheid fall 1994, program där subventionerade bostäder ges till befolkningen. Nu ska alltså detta land vara värd för ett mega-event som inte bara innefattar fotboll utan är även en hög press på, bland annat, landets infrastruktur.

De frågeställningar jag kommer att utgå ifrån i mitt arbete är:

- Hur påverkas rätten till bostad av mega-eventet, FIFA World Cup 2010, i Kapstaden?
- Om rätten till bostad påverkas negativt hur legitimerar i så fall staten dessa effekter?
- Vad gör FIFA för att säkerställa rätten till bostad i värdlandet?

1.2 Avgränsningar

Trots att mega-event inverkar på värdlandet på många olika sätt har jag bestämt mig för att endast beröra rätten till bostad. Den begränsningen har främst gjorts på grund av att de positiva aspekterna av mega-event tar mycket plats i debatten medans de negativa effekterna ofta hamnar i skym undan, detta sker framför allt i ansöknings- och valprocessen. Kränkningar av rätten till bostad är en speciell effekt eftersom den i stora drag drabbar den redan fattiga delen av befolkningen.

Jag har även begränsat arbetet till en stad, Kapstaden. Sydafrika förutspår att alla besökare av mästerskapet, någon gång under sin vistelse, kommer att besöka Kapstaden. Kapstaden kommer alltså vara värd åt gruppspel och semifinal men även åt alla turister som besöker världsmästerskapen vilket gör att staden har en stor press på sig. Jag är dock väl medveten om att den undersökning jag gör inte belyser eller ger förklaring till varför andra inskränkningar på rätten till bostad har uppstått i andra fall och att de faktorer som jag valt att belysa inte alltid är huvudorsaker i andra värdstäder. Dock tas Peking och Atlanta upp som tidigare exempel på mega-events inverkan på rätten till bostad men slutsatsen blir ändå inte allmängiltig då världens värdstäder ser olika ut trots de påtalade gemensamma dragen med arbetet inför mega-events.

1.3 Metod och material

Det här är en litteraturbaserad fallstudie av framför allt Kapstadens, men också Sydafrikas, arbete inför världsmästerskapen 2010. Studien är av förklarande karaktär där fallet är placerat i centrum och tidigare mega-event samt teorier klarlägger dess utfall. De tidigare evenemangen är medtagna dels för att utröna huruvida rätten till bostad kan bli påverkad av ett event samt att jämföra förfarandet med Sydafrikas arbete. För att utreda dessa problem har jag studerat litterära verk som tar upp Sydafrikas bakgrund och Sydafrikas relation till sport. Detta görs främst för att ge en förståelse för samhällets uppbyggnad. Vidare har konventionstexter som berör rätten till bostad och icke-statliga organisationers rapporter om mega-events inverkan på rätten till bostad studerats. För att förstå FIFA:s, IOK:s och den Sydafrikanska regeringens roll i detta har deras hemsidor och uttalanden granskats. Den relevanta informationen, för den här uppsatsen, har varit deras arbeten för mänskliga rättigheter och hur de ser på världsmästerskapen och dess effekter. Materialet om Kapstaden är, det också, baserat på deras hemsida där de har samlat dokument om deras olika projekt. Dessutom har en stor mängd akademiska artiklar om mega-event, mega-events effekter samt sportens inverkan på enighet studerats.

1.4 Teorier

Relationen mellan Sydafrika och världsmästerskapen i fotboll kan ses på många olika sätt. För min uppsats har jag valt två teorier som förklarar evenemanget effekt på värdländer, där utvecklingsmöjligheter och socioekonomiska efterföljder diskuteras, samt hur folket enas bakom sporten, där evenemanget anses vara en möjlighet för alla.

1.4.1 Mega-events påverkan på värdländer

Sportmega-event, så som FIFA World cup och Olympiska spelen, är temporära uppmärksammade evenemang som förknippas med effekter på värdlandets, eller värdstadens, ekonomi och turism. Förberedelser som ny förbättrad infrastruktur, inom trafik och arenor, medieexponering och kostnaden, samt förtjänsten, för evenemanget associeras med landet som har fått äran att anordna ett mega-event (Getz 2005, 15). Dessa stora evenemang har historiskt sett haft industrialiserade länder som värdar eftersom omkostnaderna är så stora, kraven på infrastrukturen så höga, samt att behovet av en stabilitet inom politiken alltid har funnits. På senare tid har det dock blivit allt vanligare att utvecklingsländer ansöker om att få vara värd. Detta beror mycket på de stora ekonomiska vinsterna som eventet kan medföra.

Detta har lett till att mega-event börjar bli implementerade i stads och nationsstrategier för utveckling (Hiller 2000, 441). Eventet används alltså som verktyg av världlandet för att förändra urbana miljöer och landmärken. Under en kort period finns både världens media och besökare från hela världen på plats i världlandet och landet vill därmed, naturligtvis, belysa deras vackra städer för att attrahera flera att besöka dem. Själva eventet är alltså under en kort tid men det influerar och har mening för världlandet en lång tid före och efter. Hiller anser dock att den långsiktiga ekonomiska utvecklingen blir påverkad av mycket annat varvid mega-eventets ekonomiska inverkan kan diskuteras i det långa loppet (Hiller 2000, 440). Hiller menar alltså att evenemangen påverkar i tre olika faser, före, efter och under eventet. Påverkan kan både vara avsiktlig och oavsiktlig, vissa konsekvenser är även oförutsedda (Hiller,1998).

Förbättringar som gjorts för mega-eventet bör emellertid leda till framsteg för invånarnas levnadsförhållanden men kan sålunda också påverka de maktlösa negativt samt att prioriteringarna som gjorts kan vara missriktade jämfört mot landets utvecklingsprocess. Ett mega-event blir som en katalysator i modernisering, utvecklingen kommer alltså att ske även utan ett evenemang men inte i samma snabba takt som det nu sker (Getz 2005, 15).

Legitimeringen för att hålla ett stort evenemang är följaktligen att projektet kommer skapa ekonomiska returer genom att attrahera mer turister till landet. På så vis byggs alltså städer för turistande besökare istället för de lokala invånarna. Enligt Eisinger (2000, 317) blir kultur mer och mer en affär för städer och inget som befolkningen själv skapar. Citykärnan är idag inte längre ett ställe för nya möten, en diversitet mellan klasser och raser, utan är istället byggt för medelklassen, ofta besökande medelklass, som har råd att sitta på caféer och betala inträde till professionella sport event. Staden vill alltså gömma och skydda besökarna från stadens medborgare och visa upp idrott och kultur som maskering. Den urbana ekonomiska utvecklingen vilar således, i många fall, på underhållningsprojekt som visserligen ska leda till fler arbeten i tjänstesektorn men som bortser från arbetsklassens behov (Eisinger 2000, 317-318). Eisinger vill istället för den ekonomiska tillväxten, som förvisso också är diskutabel, belysa de sociala förändringarna i städerna som satsar på stora idrottsarenor. Han menar att sociala klyftor, på detta vis, ökar istället för krymper. I den undersökning han har gjort i USA visas att i merparten av de städer som har satsat på arenor har antalet invånare som lever i fattigdomsområden ökat (Eisinger 2000, 320-321). Den vackra staden blir följaktligen viktigare än befolkningen själv. Detta gör sig också synligt i utvecklingsvärlden då utvecklingsstäder har börjat kämpa för internationella evenemang mer och mer. Med ett

anbud på ett event lovas investeringar i bland annat infrastruktur, miljön och numer, efter Kapstadens försök att få sommar OS 2004, också fattigdomsbekämpning (Hiller 2000, 441). Davis pekar på hur dessa event får staden att starta utrensningar av den smuts och slum som regeringarna inte vill att världen ska få se (Davis 2007, 120). Allt för att visa upp en fin bild som kan leda till investeringar och attrahera fler turister.

Mega-event påverkar alltså många delar av värdlandet. De mest erkända är de ekonomiska och infrastrukturella effekterna som leder till en modernisering av de städer som är värdar. Det finns emellertid även sociala följder på stora evenemang där en snabb utveckling och uppsnygning bortser från den permanenta befolkningen.

1.4.2 Sport, Nationalism och Internationalism

Den fina bilden, som diskuterades i förra avsnittet, kan också visas i en form av propaganda för staden, nationen, världsdelen och dess invånare. Värdlandet står inför uppgiften att visa upp ett enat land där alla invånare står bakom det stora eventet. Sporten å sin sida ska samtidigt skapa en gemenskap över landgränser och vara ett positivt exempel på världsfred. I dagens globala värld suddas nationens gränser ut men åskådare till landslag letar sig fortfarande tillbaka till nationalismen och finner en gemenskap genom laget som representerar deras land. Stora sportevent samlar individer från olika länder, de viftar med sin nations flagga, de målar sina ansikten i landets färger och de köper landslagströjor, allt för att visa vilka de tillhör (Bairner 2001, 2). Det här anses inte vara en politisk typ av nationalism utan ses som en social eller kulturell, ofarlig, nationalism. Det är en gemensam tradition som är skapat ur en fiktiv gemenskap (Bairner 2001, 4-5). Den här sortens nationalism behöver alltså inte vara attraherade av nationalistisk politik utan ger en möjlighet att fira deras nationella identitet. Känslorna för sporten för alltså människorna samman. Det finns dock baksidor. Rivaliteten mellan länder kan fortsätta mellan fans långt efter att spelet är slut. Pressen från fansen kan också göra att atleter går över gränsen och fuskar sig fram till en godkänd prestation (Bairner 2001, 17). Baksidorna är ändock just bara baksidor och under stora event visas, och marknadsförs, framförallt de positiva sidorna.

Regeringar använder sig av sporten för att hitta fler kopplingar till den internationella politiken och marknaden (Bairner 2001, 11). Mega-event skapar en bild av att värdlandet engagerar sig internationellt och medför nya, eller förbättrade, förbindelser med andra stater. För att vinna omröstningar om världsmästerskap och olympiska spel annonseras, bland annat, vilken glädje sporten ger till folket och hur bra nationen kommer att vara som värdland.

Makthavare använder alltså ett evenemang till att fostra lojalitet bland medborgare. De använder sig också av event för att säkra att deras budskap kommer ut på det internationella planet eller för att nå andra politiska mål (Cornelissen 2004, 1295).

Den här lojaliteten kan också betyda en försoning av ett icke förenat folk. Nationers eningsprocesser tar ett viktigt steg när konflikt identiteter raderas ut och en mer inkluderande nationalidentitet växer fram. I sådana arbeten har sporten ofta en stor roll. Om två personer från olika sidor av konflikten kan, till exempel, spela fotboll tillsammans bör också supporters kunna stödja laget tillsammans. För att skapa *ett* lag, i en försoningsprocess, skapas nya symboler som ska inkludera alla, nya flaggor och nya landslagsdressar produceras för att symbolisera sammanhållning. På så vis skapas en ny fiktiv gemenskap som inkluderar fler än förut (Höglund och Sundberg 2008, 807). Att vara värd för ett stort evenemang kan på samma vis som den symbolisera enighet sammanföra regeringen med sporten. Sportevent är emellertid endast temporära och skapar stora tomrum för vidare försoning. Eventen, och sporten, blir alltså endast en symbol och inget permanent tillstånd. Varvid sporten bara har en symbolisk bricka i försoningen och mycket annat också måste göras.

Sporten gör alltså så att invånarna enas bakom ett gemensamt landslag. Denna lojalitet gör så att nationer kan legitimera stora mega-event och evenemangen leder, i sin tur, till ett större inflytande på den internationella arenan. Sporten skapar följaktligen en nationalism som hjälper nationen in på den internationella banan. Vidare skapar sporten en internationalism eftersom atleter med olika nationalitet kan tävla fredligt mot varandra vilket bör resultera att supporters kan dela läktare fredligt med varandra.

2 Rätten till Bostad och förbud mot tvångsflyttning

Det här kapitlet behandlar internationella rättsregler som berör rätten till bostad och är relevanta för mega-event. Vidare behandlas även vem som bär ansvaret, huruvida det är värdnationen som står ensam eller om organisationer, så som FIFA, har något ansvar för de mänskliga rättigheterna.

2.1 Rätten till bostad

Rätten till bostad benämns i många av konventionerna om mänskliga rättigheter, bland annat i de ekonomiska, sociala och kulturella rättigheterna (1966) samt i de civila och politiska rättigheterna (1966). Rätten till bostad ses som ett instrument att garantera välfärd och värdighet hos varje människa. I, bland annat, den allmänna förklaringen om de mänskliga rättigheterna (1948) artikel 25 stadgas att alla människor har rätt till en boendestandard som är tillräcklig för att bevara hälsan och välbefinnandet för både individen och dennes familj. Detta inkluderar vidare, exempelvis, adekvat bostad, kläder och nödvändiga sociala tjänster. Konventionen om de ekonomiska, sociala och kulturella rättigheterna som stadgar rätten till bostad på ett liknande sätt i artikel 11 påvisar också att:

”konventionsstaterna ska vidta lämpliga åtgärder för att säkerhetsställa att denna rätt förverkligas och erkänner att internationellt samarbete på frivillig grund är av väsentlig betydelse i detta sammanhang” (ICESCR 1966).

För att tydliggöra vad adekvat bostad är för något har kommittén för de ekonomiska, sociala och kulturella rättigheterna förklarat detta ytterligare i två allmänna kommentarer, kommentar 4 (1991) och 7 (1997). Kommittén påvisar hur stora problem det finns i världen med adekvat boende till alla. Det är alltså en stor klyfta mellan konventionstexten och med verkligheten varpå kommittén menar att det bör läggas extra vikt på just rätten till bostad. Adekvat bostad är inte ett skjul som endast ger en tak över huvudet utan är ett lämpligt boende där man kan leva i säkerhet, fred och värdighet. De påpekar också att boendet ska vara i närheten av passande infrastruktur samt lämpligt lokaliserat från arbete eller möjlighet till arbete. Kommittén anser att lämplig placering av bostad är där det är resonabla kostnader för individen (UNCESCR 1991, General Comment No.4§7). Kommittén uttröner alltså vad adekvat boende är och vad det inte är samtidigt som de poängterar hur viktigt det är med tillgänglighet till samhällsservice, att invånarna har råd att bo där samt att placeringen av

bostaden är i en miljö där det är ekonomiskthållbart för individen och dess familj att bo (UNCESCR 1991, General Comment No.4§8).

De flesta konventioner har även en artikel som fastställer ett skydd mot diskriminering på grund av ras, hudfärg, kön, språk, religion, politisk åskådning och social härkomst. Speciellt skydd ges till speciellt utsatta så som etniska minoriteter, kvinnor, barn och funktionsnedsatta. Inför planering av mega-event bör detta tas i speciell åtanke då redan åsidosatta grupper kan bli utsatta för ännu större diskriminering. I konventionen om civila och politiska rättigheter stadgas detta i artikel 26. Diskrimineringsförbudet gäller alltså också ifråga om rätten till bostad men finns stadgade i alla konventioner om mänskliga rättigheter. Det är upp till varje konventionsstat att införa, utan åtskillnad, de rättigheter som ingår i konventionerna som de har ratificerat. Har en stad ratificerat en konvention måste de alltså implementera rättigheterna i den nationella lagen såvida konventionstexten inte föreskrivet något annat.

Konventionerna om de mänskliga rättigheterna är internationella och är en del av Förenta Nationerna, FN. Det finns även regionala organisationer i varje världsdel. I Afrika har en union skapats, African Union, som även dem har en konvention som berör de mänskliga och folkliga rättigheterna (1981). Det som berör rätten till bostad i de afrikanska rättigheterna är främst: artikel 18 som behandlar familjerättigheter och diskriminering, artikel 22 nämner frihet samt artikel 23 som uttrycker vikten med fred och säkerhet.

2.2 Förbudet mot tvångsförflyttning

Med tvångsförflyttning menas permanent eller temporär förflyttning av människor från deras hem, eller mark som de ockuperar, mot deras vilja. Tvångsförflyttning är en kränkning av de mänskliga rättigheterna och speciellt en kränkning av rätten till adekvat bostad. Förbudet mot tvångsförflyttning kan dock inte tillämpas på vräkningar som sker i enlighet med lagen och i överensstämmelse med de internationella bestämmelserna. Kommittén för de ekonomiska, sociala och kulturella rättigheterna har även här använt sig av allmänna kommentarer, kommentar 4 (1991) och 7 (1997), för att förtydliga vad förbudet mot tvångsförflyttning innebär. Kommittén pekar på att tvångsförflyttning inte bara påverkar rätten till hus utan kan också kränka civila och politiska rättigheter, så som rätten till livet, rätten till säkerhet, rätten till ett privatliv, familj och hem (UNCESCR 1997, General comment No.7§4). De menar även att artikel 2.1, i konventionen om de ekonomiska, sociala och kulturella rättigheterna, där det står att konventionsstater ska med alla möjliga medel och med alla tillgängliga resurser införliva rättigheten inte är relevant för tvångsförflyttningar. Staten måste själv avstå

från tvångsförflyttningar samt se till att lagen efterlevs av tredje part som skulle kunna använda sig av tvångsförflyttningar. Detta stadgas också i artikel 17 i konventionen om civila och politiska rättigheter (1966) där det står att ingen får utsättas för olagligt ingripande med avseende på privatliv, familj och hem. Denna konvention tar inte hänsyn till statens tillgängliga resurser utan ska vara gällande i alla konventionsstater (UNCESCR 1997, General comment No.7§8). Kommittén demonstrerar också, i den allmänna kommentaren 7, att tvångsförflyttningar kan uppkomma under utveckling. Detta gör dock inte tvångsförflyttningen på något vis laglig (UNCESCR 1997, General comment No.7§7).

Det är dock möjligt att lagliga förflyttningar äger rum men detta kan bara ske såvida alla andra möjliga alternativ är utrönta samt att omplaceringarna sker i enlighet med de relevanta artiklarna i mänskliga rättigheter. Även då måste dock förflyttningar ske efter punkter så som ordentligt samråd med de drabbade, vetskap om vräkningen i rimlig tid innan tidpunkten för vräkning, adekvat vidarebosättning, juridisk hjälp med mera (UNCESCR 1997, General comment No.7§15). En person, eller en familj, som har blivit tvångsförflyttad får alltså under inga omständigheter bli hemlös. Tvångsförflyttningar måste alltid ses som den sista utvägen och kan inte legaliseras med hjälp av utvecklingsfaser så som urbanuppsnygning eller arrangerandet av ett mega-event.

2.3 Vem bär ansvaret?

2.3.1 Sydafrikas ratificeringar

Staten har alltid det slutgiltiga ansvaret för att de följer den allmänna deklARATIONEN om de mänskliga rättigheterna samt de konventioner de har ratificerat. Sydafrika ratificerade konventionen om de civila och politiska rättigheterna 1998 samtidigt ratificerade de också konventionen om avskaffande av alla former av rasdiskriminering och konventionen mot tortyr. 1995 hade de även ratificerat konventionen om avskaffande av alla former av diskriminering av kvinnor samt konventionen om barnens rättigheter. De har dock inte ratificerat konventionen om de ekonomiska, sociala och kulturella rättigheterna emellertid har de signerat konventionen 1994 vilket betyder att Sydafrika ämnar ratificera konventionen så småningom. När en konvention är ratificerad ska den inom rimlig tid implementeras i landets lagstiftning.

Trots att Sydafrika inte har ratificerat konventionen om ekonomiska, social och kulturella rättigheterna betyder inte detta att rätten till bostad inte bör respekteras i landet. Den allmänna

förklaringen om de mänskliga rättigheterna (1948) som fastställer rätten till bostad i artikel 25 är universella och ska då gälla alla människor överallt i världen oavsett om staten ifråga har ratificerat de andra konventionerna. Sydafrika har även ratificerat konventionen om de civila och politiska rättigheterna (1966) vilket också medför ett skydd för rätten till bostad som jag har nämnt här ovan.

Vidare är Sydafrika medlem i African Union vilket medför att de även blir bundna till deras stadga om de mänskliga och folkliga rättigheterna (1981).

2.3.2 Icke-statliga aktörers ansvar

Det finns inget direkt ansvar för organisationer och företag att följa konventionerna om mänskliga rättigheter utan det är först och främst staten som har ansvaret. Staten får sedermera skapa lagar och inspektioner på organisationer och företag som finns i landet. Detta blir emellertid svårare och svårare då multinationella företag och organisationer blir fler och fler. Detta har gjort att Förenta Nationerna, samt andra mänskliga rättighetsorganisationer, har samarbeten med olika organisationer och företag för att främja, samt motverka kränkningar av, de mänskliga rättigheterna. Det här har inte bara skapats från en ökning av förväntningar från det internationella samfundet utan många icke-statliga aktörer har själv erkänt att deras ökning av makt även kräver en ökning i ansvarstagande av bland annat universella rättigheter (COHRE 2007a, 36). I kapitel fyra kommer jag förklara närmare hur sportorganisationer, som FIFA och IOK, arbetar för mänskliga rättigheter.

3 Sydafrika

Kapitlet bearbetar till att börja med Sydafrikas historia för att ge en förståelse av hur relationerna i landet har uppkommit samt för att belysa de tidigare bostadsproblemen. Sedermera följer även en redogörelse av hur post-apartheid Sydafrika ser ut idag samt vilken roll sporten har i det sydafrikanska samhället.

3.1 Sydafrikas Historia

3.1.1 Före apartheid

Efter upptäckten av sjöfartsvägen från Europa till Asien blev södra Afrika föremål för yttre påverkningar och till slut även för erövring samt kolonialism. Under 1600-talet förstod holländarna fördelarna med att ha en permanent bas i Sydafrika. Till en början var detta bara en handelsstation där matförråd och andra förnödenheter fylldes på för den fortsatta färden. Stammarna, som fanns i Sydafrika, var dock inte villiga att handla med holländarna varav de holländska sjöfararna inte såg någon annan utväg än att göra denna handelsstation till en regelrätt koloni (Ross 2001, 27-28). Holländarna etablerade sig i landet och blev så småningom kallade för Afrikaan eller boer. De afrikanska stammarna kämpade förgäves emot när handelsstationen utvecklades och jordbruket tog tillvaras på. När diamanter och guld upptäcktes i regionen blev det emellertid krig mellan holländska och brittiska koloniserare om området. Efter två så kallade boerkrig fick slutligen britterna makten. De fick behålla makten ända fram till valet 1948 (Alden 1996, 15).

3.1.2 Apartheid

Apartheid betyder åtskillnad och användes som slagord för National partiet under det vita valet 1948 i Sydafrika. Apartheidpolitiken gick ut på att till varje pris bevara den nyvunna makten samt att bibehålla afrikaan-nationens renhet. För att åstadkomma denna renhet infördes Population Registration Act 1950 (ungefärlig översättning: lagen om populationsregistrering) där befolkningen blev kategoriserade efter sin hudfärg: vita, svarta, färgade samt asiatiska (Ross 2001, 109-111). De vita var främst Afrikaaner, som har Holländsk bakgrund, men det fanns även en del engelsktalande vita, svarta bestod främst av zulu och xhosa, färgade var människor med blandad härkomst och asiater var främst indier (Alden 1996, 15-18). För att göra kategorierna av människor statiska skapades även lagar mot mixade äktenskap och omoraliskt könsumgänge. Släktingar kunde i vissa fall ha tilldelats

olika rastillhörigheter vilket ledde till ett stort lidande bland befolkningen. Många familjer var även tvungna att splittras då partners hade klassificerats till olika raser. Juridiska processer om omklassificering inleddes vilket nationalpartiet ansåg vara en mindre bieffekt av det system som infördes (Ross 2001, 111). För att försäkra sig om apartheidssystemets fortgång blev undervisningen ett sätt att sprida budskapet. Kunskap för afrikaner skulle endast handla om det som var värdefullt för att bibehålla de vitas näringsliv och de vita blev undervisade i, bland annat, ledarskap. Vid mitten av 1980-talet hade ändå alla grupper tillgång till universitetsstudier dock på olika nivåer och fortfarande i skilda skolor (Ross 2001, 115)

Afrikaners rese möjligheter förminskades även och pass infördes. I passen antecknades deras hemvist och arbetshistoria samt raskategorisering. Afrikaners tillgång till städer omintetgjordes också då detta ansågs vara de vitas mark. Det fanns dock undantag, personer som var födda i en stad eller hade arbetat mer än tio år åt samma arbetsgivare fick ett permanent uppehållstillstånd i just den staden. I Sophiatown, som är en stadsdel i utkanten av Johannesburg, bodde det många svarta som hade fått uppehållstillstånd i staden. Denna stadsdel var ett centrum för svarta och färgade. 1956 bestämde sig regeringen för att rensa upp och jämnade stadsdelen med marken varpå de boende blev hänvisade till kåkstäderna utanför Johannesburg. Detta kallades för slumsanering men var i själva verket riktade mot ett eventuellt hot av politiska motståndare. Regeringen skapade istället för Sophiatown ett vitt område som de kallade *Triomf* (Ross 2001, 114). Befolkningen i Sophiatown blev olika behandlade såvida de hade arbete i staden eller inte. Arbetarna fick fortfarande bo kvar i Johannesburg medans deras familjer förlorade sitt tillstånd att röra sig i staden. En förklaring, som senare har uppkommit, är att regeringen inte ville att svarta och vita skulle leva med varandra eftersom de i så fall skulle förstå hur lika de egentligen var (Wästberg 1995).

Protesterna från det afrikanska folket blev, i och med de hårda lagarna, fler. African National Congress, ANC, partiet där bland annat Nelson Mandela är medlem, och dess allierade uppmanade befolkningen att trotsa nationalpartiets orättvisa lagar. Detta gav upphov till uppror samt protester som sedermera skedde i hela landet. Arresteringar skedde och många demonstrationer slutade i dödsskjutningar. Partier förbjöds helt men överlevde trots att de ibland var tvungna att arbeta från underjorden (Ross 2001, 116-120).

Under 60-talet förändrades apartheidpolitiken något, istället för att klumpa ihop hela svarta befolkningen delades den in i olika stammar och tilldelades ett *hemland* som var det enda ställe de fick vistas på. Detta resulterade i att tre och en halv miljon människor

tvångsförflyttades till sitt nya *hemland* där många aldrig hade satt sin fot förut. De vitas *hemland* blev städerna varvid passkontrollerna skärptes avsevärt och fler kastades ut från sina bostäder. Asiater och färgade tilldelades, även dem, *hemland* och blev därmed också utkastade från städerna (Ross 2001, 129-130). I Kapstaden, likt Sophiatown i Johannesburg, jämnades District Six med marken. District Six var en arbetsklasstatsdel i närheten av Kapstadens centrum. Stadsdelen bestod av svarta, färgade, asiater och, till viss del, vita invånare. Detta var därmed ett kulturcentrum för hela Kapstaden men regeringen klassade det som vitt område och utan närmare förvarning, det kom visserligen en varning men ingen definitiv som befolkningen trodde på, rullade maskiner in och jämnade distriktet med marken samtidigt som människorna flydde mot kåkstäder utanför staden. Kyrkor och moskéer skonades från rivningen och är idag det enda som finns kvar från distriktet. Till skillnad från Sophiatown lyckades dock inte regimen förmå byggnadsbolagen att investera i området. District Six är därmed än idag obebyggt så när som en mindre gata där forna boende har fått tillstånd att flytta tillbaka (Ross 2001, 131-132).

Upproren och dödsskjutningarna blev bara fler och fler under 1980-talet. frihetskampen blev även internationell när den spred sig över gränserna samt när sanktioner mot Sydafrika fastställdes av Förenta Nationerna. 1994 kom sedermera den efterlängtrade friheten när Nationalist partiet gick med på att samarbeta med ANC och Sydafrikas första demokratiska val hölls där Nelson Mandela valdes till president (Ross 2001, 172-173).

3.2 Sydafrika idag

3.2.1 Socioekonomiska förutsättningar

Arvet från apartheidsystemet och från frihetskampen är mycket stort. Våldet som fanns närvarande under många år gjorde det socialtaccepterat för framförallt unga män, både vita och svarta, att visa sin tapperhet och aggressivitet. Den förnedrande tillvaron i svarta kåkstäder och poliser, samt andra vita, som utförde våldshandlingar istället för fredliga arresteringar gjorde att våldet var en del av vardagen i det sydafrikanska samhället (Ross 2001, 144-145). Arbetslösheten är fortfarande hög i landet och framför allt för svarta invånare. Den tredje kvartalsrapporten för 2009 visar att höga andelar av befolkningen är arbetslösa, 24,5%, och har därmed ingen eller olaglig inkomst (South Africa's Government 2009a). Den höga arbetslösheten föder även det kriminalitet varvid den våldsamma vardagen har levt kvar under postapartheid tiden. Det har även vuxit fram en våldtäktskultur där det anses vara manligt att våldta. Under en undersökning svarade en av fyra manliga ungdomar

att det var kul med gruppvåldtäkt. Denna kultur har lett till att mer än en av tre kvinnor har blivit våldtagna det senaste året enligt en liknande undersökning (BBC News 1999). Detta har, bland annat, gjort så att personer som lever med HIV ökat lavinartat. 2001 var det 4,19 miljoner sydafrikaner som levde med HIV och 2009 hade denna siffra stigit till 5,21 miljoner (South Africa's Government 2009a). Kriminaliteten, arbetslösheten och hälsotillståndet har gjort att fattigdom och bostadslöshet fortsätter efter demokratiseringen av landet.

3.2.2 Boendeproblematiken

En tredjedel av befolkningen var 1996 koncentrerade på tretton procent av landets yta. På grund av fattigdom, och att de faktiskt hade skapat ett nytt hem, bodde många kvar i de hemland som de blivit tilldelade under apartheidregimen. 75 procent av landets jordbruksmark ägdes av 60 000 jordbrukare, som till största delen var vita (Lodge 2002, 70). Ett steg mot en återdistribution av land påbörjades av det tillsatta Reconstruction and development program, RDP (svensköversättning: Programmet för rekonstruktion och utveckling), där de påstod att en landreform skulle bli den centrala i den rurala utvecklingen. En bit in på 2000-talet hade dock endast två procent av jordbruksmarken bytt ägare med hjälp av statens landreformer (Lodge 2002, 70-71).

Utanför städerna fortsatte kåkstäderna att växa. RDP:s plan för dessa fattiga människor, som bodde i skjul där många var utan vatten, el och sanitära möjligheter, var att subventionera hus till vissa och rusta upp skjul till andra. På fem år lovade regeringen att subventionera en miljon bostäder, tyvärr gick inte utvecklingen så snabbt som de hade hoppats (Rust 2006, 7). Mellan 1994 och 2001 hade regeringen åstadkommit strax över en miljon billiga bostäder där fem miljoner människor hade flyttat in. Det tog alltså sju år istället för fem att överstiga en miljon skapade adekvata hus. Mer än 200 000 av dessa hus var dock endast förstärkningar av de skjul som de redan hade i de informella boställningarna. År 2000 var det därmed 7,5 miljoner människor som fortfarande inte hade ett ordentligt hus att leva i (Lodge 2002, 57). Staten hade leasat privata byggföretag för byggnationen av nya hushåll men med detta följde långa beslutsprocesser och en oduglig uppföljning av byggnationerna. Till följd därav var det just bara hus som byggdes och ingenting runtomkring, anslutningsvägar och avlopp är därmed mer än bristfälliga. Det är också bara 30 procent av de byggda husen som uppfyllde regeringens krav på att de subventionerade husen skulle vara minst 30 kvadratmeter stora (Lodge 2002, 64). Staten har alltså tillhandahållit en stor mängd hushåll men många av dessa har inte ens den standard som staten själv ansåg vara nödvändig. Under 2000-talet har även

resurserna och insatserna för nya byggnationer minskat drastiskt samtidigt som befolkningen ökade¹ till en början, varvid antalet människor som lever i undermåttliga bostäder i Sydafrika ständigt är närvarande. 2006 års State of Cities report (svensköversättning: rapporten om städernas tillstånd) pekar på att 25,75% av hushållen i de nio största stadskommunerna bor utan formellt husrum och att denna procentandel är oförändrad sedan 2001 (Rust 2006, 9).

Finanssektorn har dock bidragit med egna åtgärder för att få bukt på bostadsproblematiken. Förutom att investera miljoner i låginkomst hushåll har det även blivit lättare för låginkomsttagare att få kredit och lån av banken för att själv förbättra sin bostadssituation. Dock blir detta svårare och svårare då bostadspriserna har skjutit i höjden och byggmaterial blir allt dyrare. Detta är på grund av regeringens beslut om att chockinvestera på infrastrukturen, inför världsmästerskapen i fotboll 2010 och med anledning av den ekonomiska tillväxten i den privata sektorn, har priserna på byggmaterial stigit med 143 % mellan 1998 och 2005 (Rust 2006, 9). 2004 skapades en ny policy där fokuset istället för på hus låg på att skapa hållbara bebyggelser. Informella kåkstäder ska alltså istället bli en hållbar statsdel som ska integreras i samhället så att social och ekonomisk exkludering motverkas. Det nationella ansvaret lades även över på de regionala institutionerna för att skapa ett snabbare svar på efterfrågan (Rust 2006, 11). Ett av projekten som skapats ur den nya policyn, som staten ser som ett väldigt gott exempel på hur det ska fungera, är N2 gateway-projektet (ungefärlig svensköversättning: projektet som rör bebyggelser runt motorvägen N2, entrén till Kapstaden) i Kapstaden som jag kommer att gå in närmare på senare.

3.3 Sport i Sydafrika

Sporten betyder mycket för sydafrikaner. Bland de största sporterna i landet finns rugby, cricket och fotboll där rugby och cricket utövas av till stor del den vita och indiska befolkningen medan fotboll spelas mest av de svarta invånarna. Här efterföljer en kortare beskrivning om hur sporten har satt sina spår i Sydafrika och hur de internationella reaktionerna har sett ut.

3.3.1 Sport under apartheid

Sporten hade stor betydelse för Sydafrika under apartheidregimen. Rasindelningarna förbjöd befolkningen att utöva sport tillsammans och det var endast vita som fick representera landet

¹ Tillväxten var 2001/2002 1,38 men har nu, 2008/2009, sjunkit till 1,07. Mellan 38 och 47 % av dödsfallen, under samma period, var AIDS relaterade (South Africa's Government 2009a).

internationellt. En vit boxare, Ronnie van der Walt, var lokal hjälte och sydafrikansk mästare under 1960-talet. Han blev omklassificerad som färgad och blev därmed avstängd från alla de tilltänka matcherna, som färgad boxare flyttades han ner i källaren och det blev en omöjlighet för honom att livnära sig på sporten. Han hade även fått internationell uppmärksamhet och hans plötsliga försvinnande från boxningsbranschen gav ett internationellt efterspel. Ronnie lämnade senare landet för att bosätta sig i England (Pilger 2007, 208-209). En liknande historia hände för Basil D'Oliveira som var den största allroundspelaren i cricket. Basil var färgad och förstod att han aldrig skulle få spela för Sydafrika. Han fick ett erbjudande om spel i England och flyttade därmed dit. Där fick han så småningom spela för det engelska landslaget men när de i slutet av 1960-talet skulle tävla i Sydafrika fick han återigen inte vara med (Pilger 2007, 211-213). Dessa två, bland mycket annat, ledde till stora bojkotter av sydafrikansk sport och de blev utestängda från många event. Fotbollen var inget undantag, lagen skulle vara renrasiga varvid FIFA förvisade Sydafrika från organisationen och från alla internationella turneringar.

3.3.2 Sporten i Sydafrika idag

Efter apartheidregimens fall är alla välkomna i de olika sporterna och Sydafrika får vara en del av den internationella sporten igen. Sydafrika skapade en ny flagga och gick under namnet regnbågsnationen för att visa sitt enande. Åren innan demokratisering fick Sydafrika första gången på länge vara med i olympiska spelen i Barcelona, 1992. Vita och färgade atleter äntrade stolta de olympiska spelen med den nya flaggan samt matchande kläder. Nelson Mandela var en av många besökare under spelen (Höglund och Sundberg 2008, 808). Under samma år godkände FIFA Sydafrikas medverkan i den internationella fotbollen. 1995 fick Sydafrika äran att hålla världsmästerskapen i Rugby. De vann turneringen och även här var Nelson Mandela en av åskådarna. Året därefter var de till och med värdar för Afrikanska mästerskapen i fotboll varvid den svarta delen av befolkningen likväl fick visa upp sina talanger och de blev också afrikanska mästare (Höglund och Sundberg 2008, 808). Under regnbågsnationen samlades alla olika sportidentiteter och blev en gemensam enad identitet som på sätt och vis också visade vägen för Sydafrika som helhet (Bairner 2001, 17).

4 Mega-event

Kapitlet kommer framförallt att handla om sportens mega-event med en fokusering på de två största evenen inom sport, världsmästerskapen i herrfotboll samt de olympiska spelen. Jag uppmärksammar relationen mellan mega-event och rätten till bostad och kommer att utröna vad de olika organisationerna gör för att motverka brott mot rätten till bostad. Till sist belyser jag två andra värdstäders förbrytelser mot framförallt rätten till bostad och hur de har legitimerat, bland annat, uppsnygningsprogram. De andra värdstäderna tas främst upp för att bevisa att rätten till bostad påverkas av mega-event samt att se hur dessa påverkningar har gått till.

4.1 Mega-event och rätten till bostad

Centre on Housing Rights and Evictions, COHRE, är en internationell mänsklig rättighetsorganisation som fokuserar på rätten till bostad och tvångsflyttningar. Organisationen har sammanställt en rapport om hur mega-event påverkar rätten till bostad. Jag kommer nedan att redovisa det som är det viktigaste ur denna rapport för mitt arbete.

Mega-event har en signifikant effekt på hur rätten till bostad disputeras i värdlandet. Enligt rapporten har evenemangen en negativ inverkan på den lokala befolkningen. Påverkan är visserligen olika vid olika event och i olika länder men tvångsflyttningar, diskriminering under implementering av försköningsprogram och/eller en indirekt påverkan på bostadsmarknadspriser som gör det för dyrt för lokalbefolkningen är allt för vanliga i värdländerna (COHRE 2007a, 23). Världsmästerskapen i fotboll har genom åren blivit associerade med många olika upprensnings- eller städningsprogram där hemlösa har blivit flyttade från arenaområdena. Exempelvis blev nästan 300 hemlösa tvångsflyttade inför världsmästerskapen i Osaka, Japan, 2002. Makthavarna i staden ansåg att det var tvunget för att undvika konfrontation mellan bråkiga supportere och de hemlösa. I Seoul, som också var värdstad 2002, förbjöds hemlösa att vistas på vissa bestämda områden (COHRE 2007a, 27). Exempel från den industriella delen av världen finns även, dagar innan världsmästerskapen i Chicago 1994 bortfördes hemlösa från staden och i Dallas, samma år, demonterades ett litet samhälle som hade byggts upp under motorvägen där hemlösa hade bott i mer än sju år. En domstol fastslog att det var lagligt eftersom det låg i stadens intresse men fastslog också att de 200 till 300 som bodde under motorvägen skulle bli erbjudna annat boende. De hemlösa blev då erbjudna lägenheter men blev sedermera utkastade från dessa åtta månader senare

(COHRE 2007a, 27-28). Tvångsförflyttningar är inget typiskt för just FIFA utan finns också bland andra sportevent, kulturella evenemang samt politiska tillställningar. Senare i detta kapitel följer även en närmare granskning på uppställningsprogram i städerna Peking och Atlanta.

Det finns dock exempel på när förberedelser och anbudsplaner inför stora event har tillgodosett rättigheten till bostad. När, exempelvis, Melbourne skulle vara värd för 2006 års Commonwealth-spel² startades ett program som skulle försäkra att lokalbefolkningen, framförallt de marginaliserade och fattiga grupperna, inte blev diskriminerade under eller före det stora evenemanget (COHRE 2007a, 29-30). Det finns likaledes gånger då den sociala inverkan innan evenemang har utvärderats av grupper, ibland sponsrade av regeringen, som sedermera har reducerat eller åtminstone registrerat effekterna på hur eventen påverkar lokalbefolkningen. Innan olympiska spelen i Sidney, till exempel, varnades regeringen att bland annat bostadsmarknadspriserna steg så mycket att många riskerade att bli hemlösa varpå ett program startades för att skydda de marginaliserade grupperna. Vancouver har även lovat ett socialt hållbart vinterolympisktspel 2010 med en försäkran om att ingen ska bli tvångsförflyttad eller hemlös på grund av spelen (COHRE 2007a, 30).

Sammanfattningsvis i rapporten konstateras att de positiva effekterna av ett mega-event sällan delas av hela befolkningen, fattiga, bostadslösa och andra minoriteter får istället bära bördan av de negativa effekterna. Mega-event skulle kunna ha en positiv effekt på rätten till bostad men sådana alternativ tas aldrig upp eller blir nedröstade i ett tidigt stadium. Evenemang kan emellertid ha en indirekt eller direkt inverkan och effekterna kan både vara långvariga och kortvariga men trots de olika utformningarna är det alltid de redan marginaliserade grupperna som får ta den största smällen (COHRE 2007a, 38).

4.2 Organisationers riktmärken och arbeten

Det yttersta ansvaret för mänskliga rättigheter ligger på staten, som jag tidigare har nämnt, trots detta har en våg av socialt ansvarstagande bland företag och organisationer vält in över den globala världen. Det ställs alltså större och fler krav på att organisationer och företag ska ta ansvar för sitt agerande inom, framförallt miljö och mänskliga rättigheter, FIFA och IOK är inga undantag i den här trenden.

² Spelen hette tidigare the British Empire Games benämns nu ofta som "the friendly games".

4.2.1 FN

Förenta Nationerna, FN, leder arbetet inom mänskliga rättigheter och därmed också rätten till bostad men de anser också att sport kan vara bra för fredsbevarandet och utvecklingen. Detta visar de främst med alla olika FN organisationers samarbeten som inkluderar sport, där FIFA och IOK endast är två exempel.

FN:s generalförsamling uttalade sig även nyligen om vilka möjligheter olympiska vinterspelen i Vancouver kommer att ge och uppmanade alla att följa den olympiska rörelsens traditionella vapenvila. Generalförsamlingen menade att det var ett ypperligt tillfälle att samarbeta i arbetet med att använda idrott som verktyg för fred. Världsmästerskapen i Sydafrika berördes också där det först och främst konstaterades att det var ett historiskt event då det är första gången för Afrika. Generalförsamlingen uppmuntrade regeringar att stödja världsmästerskapen och församlingen betonade vidare sportens roll i främjandet av fred, solidaritet och socioekonomisk utveckling (General Församlingen 2009).

4.2.2 FIFA

FIFA har, för att följa de mänskliga rättigheterna, börjat samarbeta med olika organisationer, bland andra, United Nations Children Fond, UNICEF, The World Health Organisation, WHO, the UN Development Programme, UNDP, och SOS barnbyar. De har även startat några egna projekt så som *Fair Play, Making the world a better place* och *say NO to racism* (svensköversättning: rättvistspel, gör världen till en bättre plats och säg NEJ till rasism). Arbetet prioriterar frågor som diskriminering, rasism, barnarbete, hälsa, utbildnings samt miljö (FIFA 2009 Campaigns). Arbetet samordnas vidare av en kommitté, Committee for Fair Play and Social Responsibility (svensköversättning: kommittén för rättvistspel och socialt ansvar), som ska kontrollera att systemet fungerar samt belysa nya problem som uppstår (FIFA 2009 Who we are). FIFA inriktar sig mest på ungdomar där de anser att de har stor del i utvecklingen, de menar också att de har ett ansvar att ge hopp till de minst privilegierade i världen.

"We see it as our duty to take on the social responsibility that comes hand in hand with our position at the helm of the world's most loved sport"

FIFA:s president Joseph S. Blatter, fifa.com/mission

Trots att de ser det som deras plikt att ta socialt ansvar finns det inget extra skydd för rätten till bostad. De stödjer emellertid de mänskliga rättigheter som innefattar rätten till bostad.

4.2.3 IOK

Den olympiska rörelsen har precis som FIFA många samarbetspartners och egna program för att göra världen till ett bättre ställe. Under den olympiska dagen, som infaller den 23 juni varje år, anordnas även olika event för lokalbefolkningar runt om i världen. Detta medför att de olympiska värderingarna, excellens, vänskap och respekt, sprider sig över världen. Den olympiska dagen går även under mottot "*Move, Learn, Discover*" (svensköversättning: rör dig, lär dig, upptäck) varpå de nationella olympiska kommittéerna också inför kultur och utbildningsaktiviteter under dagen (Olympic Movement 2009, Olympic day). Den olympiska kommittén har även andra program så som *sports for hope* (svensköversättning: sport för hopp), som bland annat, bygger sport faciliteter i utvecklingsländer och *joy and hope in refugee camps* (svensköversättning: glädje och hopp i flyktingläger) som är ett samarbete med Förenta Nationernas flykting organ, UNHCR, där flyktingar får sportutrustningar och aktiviteter anordnas (Olympic Movement 2009, Development through sport). Olympiska kommittén försöker också åstadkomma fred genom bland annat en vapenvila-fond. Olympiska rörelsens vapenvila och fred symboliseras av fredsduvan och med den traditionella olympiska elden (Olympic Movement 2009, Peace through sport).

"By throwing a bridge over continents, by standing above differences of race, social regime or political system, [the Olympic Movement] can bring hope and togetherness so often and so deeply torn apart,"

IOK President Jacques Rogge, olympic.org/olympism-in-action

Likt FIFA har IOK inget speciellt skydd för rätten till bostad även om de är noga med att inkludera alla parter i samhället redan under ansökan. En stad som inte har tillgodosett alla delar av samhället i deras anbud blir snabbt exkluderade ur valjningsprocessen. IOK stödjer också mänskliga rättigheter vilket inkluderar rätten till bostad. De har även analyserat och börjat arbeta med det olympiska arvet som medföljer de olympiska spelen i värdstaden. COHRE försökte under deras projekt om mega-events, och fortsätter även idag, att starta ett samarbete med IOK. Deras mål är att IOK ska bygga vidare på IOK:s redan positiva arbete om olympiska arvet och inkludera bostadsrelaterade krav på värdstaden (COHRE 2007b, 19).

4.3 Andra värdstäder

Som jag tidigare har nämnt är inte uppsnygningsprogram inför ett mega-event något nytt fenomen. För att belysa detta ytterligare kommer jag nedan beskriva två andra värdstäder till stora sportevenemang som är exempel där rätten till bostad har påverkats.

4.3.1 Olympiska spelen i Peking 2008

Tidigt i planeringen inför olympiska spelen kom siffror som 350 000 personer som skulle förflyttas endast på grund av nya arenor och spekulationer om den totala siffran för hela eventet sattes igång (Davis 2007, 123). Det spåddes att de olympiska spelen skulle upprepa de traumatiska förflyttningarna inför Kinas 50års jubileum, som också det är ett mega-event, och det resulterade i att hundratals hus revs och tusentals människor fördrevs. Detta gjordes för att bygga upp en fasad av ordning och framsteg (Davis 2007, 123). Historien om tvångsförflyttningar i Peking kan även göras längre, exempelvis påstod den kinesiska regeringen att ett område i Pekings utkant var hot mot säkerheten i staden 1995 och var därför tvunget att demoleras. Stadsdelens 100 000 invånare blev utan hem och många av de illegala bolag, så som cykeltaxiföretag, som de arbetade på stängdes (Davis 2007, 127-128). Tvångsförflyttningar har alltså förvisso skett även innan Peking blev klar som värd för de olympiska spelen men detta rättfärdigar inte nya förbrytelser av rätten till bostad. Förflyttningarna under 1990-talet påstås ibland även tillhöra förberedelser inför ansökningar till mega-event. En stad får veta om de får bli värddar redan sju år innan eventet och lämnar alltså in sin ansökan något år tidigare. Det är dock mycket svårt att bevisa att uppsnygningen av staden under 1990-talet är just på grund av förberedelser för ansökan till mega-eventet olympiska spelen (COHRE 2007b).

En och en halv miljon människor blev slutligen förflyttade för de olympiska spelen i Peking. Hur många av dessa som blev tvångsförflyttade finns det dock inga klara uppgifter om. Peking har visserligen, åtminstone sedan huslagarna reformerades under tidigt 1990-tal, en återutvecklingsplan varpå förflyttningar sker hela tiden oavsett om de är värddar för olympiska spelen eller inte. Efter att Peking blev vald som värdstad till olympiska spelen fram till spelens start fördubblades dock fördrivningen per år. Olympiska spelen i Peking kränkte inte bara rätten till bostad utan berörde också yttrandefriheten. De som protesterade mot förflyttningen inför olympiska spelen blev ofta fängslade varefter invändningarna från lokalbefolkningen blev nedtystade (Human Rights Watch 2008). Icke-statliga organisationer, NGO:s, dokumentation och påtryckningar resulterade dock i att några fall gick till domstol

men det var dessvärre mycket svårt att få domare samt advokater att ställa upp (COHRE 2007b, 167). Hyresgäster fick ingen eller en liten kompensation och andra blev inte ens förvarnade om rivningen vilket gjorde att antalet hemlösa ökade (COHRE 2007b, 154-155).

Kinesiska regeringen och makthavarna i Peking lovade i anbudet inför olympiska spelen 2008 att de inte bara skulle göra ett miljövänligt, högteknologiskt och människocentrerat arrangemang utan också att det skulle bli det bästa någonsin. De förväntade sig även att olympiska spelen skulle vara en utvecklingskatalysator och att Kina skulle bli öppnare mot resten av världen. Den snabba rekonstreringen av stadskärnan skulle vara ett bevis på hur fokuserad maktsystemet kan vara på att slutföra mål (COHRE 2007b, 157). Makthavarna i Peking påstod också, inför det slutgiltiga valet av värdstad, att 95 procent av befolkningen stod bakom ansökandet av de olympiska spelen just för att de trodde att det skulle höja kvalitén på levnadstillståndet i Kina. På så vis menade regeringen att de hade stöd från invånarna och att befolkningen visste att de var tvungen att göra vissa uppoffringar för att bli en del av världens bästa olympiska spel hittills. Hela Kina var alltså tvungen att hjälpa till för att skapa det bästa eventet (COHRE 2007b, 158). Därigenom legitimerade regeringen, bland annat, kompensationsfria förflyttningar av människor. Vissa fick dock kompensation i form av ny bostad någon annanstans vilket ofta resulterade i en bit utanför staden. Människor slets alltså inte bara från sina hem utan från hela samhället som medförde längre och dyrare resekostnader för att, till exempel, ta sig till jobbet. Det finns siffror på att ungefär 33000 människor per år fick det sämre ställt på grund av att deras hem och områden blev demolerade som var en del av den urbana utvecklingen innan spelen (COHRE 2007b, 163).

Antalet tvångsförflyttningar i Peking inför olympiska spelen var alltså mycket stort och lite gjordes för att förhindra dessa inkräktanden på rätten till bostad. Regeringen legitimerade den hårda politiken med det höga stödet från befolkningen och menade på att alla måste göra uppoffringar om de olympiska spelen i Peking 2008 ska bli de bästa någonsin.

4.3.2 Olympiska spelen i Atlanta 1996

För att påvisa att tvångsförflyttningar och uppsnyggningar även sker i västvärlden följer här exempel från olympiska spelen i Atlanta 1996.

I Atlanta påverkades rätten till bostad på tre olika sätt, genom vräkningar på låginkomsttagares områden, arresteringar av hemlösa samt genom förstärkning och acceleration av gentrifisering (COHRE 2007b, 113). Som en del av uppstädningsprogrammet

blev 9000 hemlösa arresterade utan att de hemlösa hade gjort något fel. Ungefär 30 000 fattiga medborgare blev tvingade från deras hem av den olympiska gentriferingen. Därmed blev hela centrala Atlanta upprensad och priserna på bostäder chock höjdes (COHRE 2007b, 113).

IOK var till en början osäkra huruvida Atlanta skulle klara av att ordna boende till alla atleter, till media samt till alla besökare varvid den tillsatta koalitionen markerade deras planer på en olympiskby och planer för nya hotell. En olympiskring skapades som ringade in stadens kärna med omnejd för att påvisa vilka områden som skulle städas upp och tillhöra eventet. Arbetet centraliserades runt arenor men innebar också uppsnygning av tretton områden. Det fanns dock rättighetsgrupper som arbetade för att den marginaliserade befolkningen skulle få ta del av de nya uppsnyggade områdena men de fick endast svaga löften om att fattigas boenden inte skulle drabbas negativt av de olympiska spelen (COHRE 2007b, 118). Stadens gamla husprojektplaner revs och istället för de statligt ägda huskomplexen byggdes, förutom olympiska byn och arenor, privata bostäder för mixade inkomstagare, där merparten av hus blev för medelinkomstagare. Atlanta ville dock även visa upp att de tog hand om sin befolkning varvid de fattiga som bodde i de områdena närmast arenorna fick bo kvar och blev vidare tilldelade vackra nya bostäder. Detta var emellertid endast närmast vägen mot arenan, ett kvarter in var bostäderna fortfarande lika dåliga. Projektet utfördes alltså för två olika orsaker, för att visa upp att makthavarna var mänskliga samt för att skapa en kuliss av vackra bostäder så besökarna inte såg fattigdomen (COHRE 2007b, 119).

Inför olympiska spelen skapades även några nya lagar som gjorde det förbjudet att bland annat sova i övergivna hus, tugga samt korsa en parkering som man inte hade sin bil på. De flesta hemlösa hölls alltså häktade över de olympiska spelen för att gatorna i centrala Atlanta skulle upplevas som rena, alltså inga tiggare och synliga somvplaster för hemlösa. Det här hade även en efterföljande effekt eftersom personer som fanns i kriminalregistret inte fick möjlighet till statligt ägda bostäder. Därmed kunde en korsad parkering betyda en tappad köplats till en bostad (COHRE 2007b, 124).

Atlanta använde sig alltså av olympiska spelen för att genomföra projekt om upprensning som annars inte skulle varit försvarbara eller ihuvudtaget genomförbara (Andranovich, Burbank och Heying 2001, 124). Olympiska spelens inverkan på rätten till bostad var således stor, de tvångsflyttade människor och skapade även lagar som förbjöd de hemlösa att vara hemlös.

5 FIFA World Cup 2010

Det här kapitlet behandlar, först och främst, hur den sydafrikanska regeringen ser på FIFA:s världsmästerskap i Sydafrika 2010. För att sedermera bearbeta arbetet som skett i Kapstaden med inriktning på två olika projekt, N2 gateway samt valet av arenor och bygget av Green Point arena. Med dessa två olika projekt vill jag påvisa hur arbetet inför världsmästerskapen sköts och hur det eventuellt påverkar rätten till bostad

5.1 Regeringens ord

Regeringen menar att detta är en chans för landet, för befolkningen och för hela Afrika. På grund av att det här är första gången som ett afrikansktland får vara värd för FIFA:s världsmästerskap anser regeringen att Sydafrika inte står som ensam värd utan är representanter för Afrika som helhet (South Africa's Government 2009b). Invånare i värdstäderna lovas förbättringar inom service och infrastruktur som inkluderar uppgraderingar av allmänna områden så som parker och promenadstråk. Dessa löften sammanfattas i afrikansk solidaritet, nationell utveckling och förbättrad internationellt anseende som väntar Sydafrika efter mästerskapen. Det här anses också vara en möjlighet för de sydafrikanska värdstäderna. De genomgår en transformation till en stad i världsklass vilket bör resultera i en långsiktig förbättring för befolkningen (Duncan 2009, 24). Tokyo Sexwale, som är minister för Housing and Human Settlement departementet (ungefärlig svensköversättning: departementet för bostäder och bosättningar) och som också sitter i förberedelsekommittén inför 2010, lovade även att inga vräkningar eller tvångsflyttningar kommer att ske i förberedelserna till världsmästerskapen (Duncan 2009, 26). I ansökan om världsmästerskapen lade regeringen även mycket vikt på hur arvet efter eventet skulle se ut. Förutom alla förbättringar i städerna skulle sportaktiviteter i förfallna områden sponsras eller startas upp, konstcenter skapas och en förbättring av sjukhusystemet ske. Detta sågs som en möjlighet att bekämpa den urbana segregation som finns i landet. Många olika projekt har därmed startas efter kungörelsen av Sydafrika som värdland (Newton 2009, 95). Det har dock inte presenterats några planer på hur rätten till bostad ska säkerhetsställas.

Regeringen menar alltså att världsmästerskapen 2010 är ett tillfälle för Sydafrika, Sydafrikas befolkning samt för hela Afrika att utvecklas och för att skapa en starkare internationell ställning. Detta är alltså ett mästerskap för alla och inte bara för dem som har råd och möjlighet att besöka de olika arenorna.

”2010 offers a major opportunity to showcase the best we have to offer”

The City of Cape Town Strategic Plan 2010

5.2 Kapstaden

Trots att världsmästerskapen kommer att beröra hela landet, med arenor i Sydafrikas tre största städer, Johannesburg, Durban och Kapstaden, samt i sex andra städer, Polokwane, Rustenburg, Pretoria, Port Elizabeth, Bloemfontein och Nelspruit, anses Kapstaden vara den stad som kommer att ha flest besökare. Alla internationella turister antas, någon gång under sin vistelse i landet, besöka Kapstaden oavsett om de har biljetter till matcherna i Kapstaden eller inte (City of Cape Town 2009). Detta gör att det är extra mycket press på just Kapstaden. Nedan kommer jag att undersöka planerna inför världsmästerskapen 2010 och hur rätten till bostad tas i anspråk i Kapstaden. Koncentrationen ligger på två olika projekt. Det första innefattar uppsnyggning av området kring motorvägen, N2, mellan Kapstadens centrum och den internationella flygplatsen. Vidare undersöks om byggandet av nya samt restauration av gamla arenor i Kapstaden har haft någon inverkan på rätten till bostad och om någon form av uppsnyggningsprogram är kopplade till arena områdena. Det är dock viktigt att påpeka att det har skett kränkningar av rätten till bostad inför världsmästerskapen i andra delar av Sydafrika. I Durban har en slumsanering påbörjats där en hel gatas invånare blivit bort motade och i Nelspruit har ett helt skolområde blivit tvungen att flytta för att göra plats för en arenas parkeringsplats. Skolbarnen har blivit flyttade till undermåttliga baracker som många av barnen har blivit sjuka av (Duncan 2009, 26). Detta är endast två exempel från problemen i andra städer. Varje stad, där världsmästerskapen hålls, ställs emellertid stadens invånare inför påtryckningar och uppsnyggningsprogram som antingen är bra för dem eller kränker dess rättigheter. Som sagt är Kapstaden den staden som ska vara värd för flest besökare varvid jag nedan kommer undersöka deras arbete inför världsmästerskapen.

5.2.1 N2 gateway-projektet

N2 gateway-projektet innefattar sex olika områden, Joe Slovo, New Rest, Kanana, Barcelona, Europé och Vukuzenzele, som alla ligger intill motorvägen N2 mellan Kapstadens centrum och Kapstadens internationella flygplats. Projektet är, som jag nämnt tidigare, ett pilotprojekt för Housing and Human settlement departementets nya policy om en hållbar och integrerad bebyggelseutveckling. Den nya policyn vänder sig först och främst mot de många informella bostadsområden, som är en del av arvet från apartheid regimen, som finns runt om i landet.

Med andra ord ska policyn vara riktmärena till de olika regionerna hur fattigdom ska bekämpas och hur regionerna ska fördela resurserna på nya hus samt upprustning av andra (National Department of Housing, the Western Cape Department of Housing och the City of Cape Town 2004, 1). Huvudanledningarna till varför just dessa sex områden ska innefattas av projektet är för att hushållen i områdena lider av akut inkomstfattigdom och skjulen är i mycket dåligt skick. Utbildningsnivån är väldigt låg och arbetslösheten mycket hög, 2001 var 57 % arbetslösa jämfört med 19.8% i resten av staden, vatten och sanitära möjligheter är mycket bristande trots en viss förbättring (National Department of Housing, the Western Cape Department of Housing och the City of Cape Town 2004, 2). De här områdena är också högt prioriterade på grund av dess höga synlighet från entrékorridoren som förbinder flygplatsen med staden. Alltså prioriteras området inte bara för att fattigdomen är utbredd utan också på grund av att det syns från motorvägen in till staden. Projektets grunder är baserade på Kapstadens utvecklingsprogram och kommer framförallt att innefatta; uppgradering av informella bostadsområden, nya subventionerade hus, skapandet av arbeten samt integrerade grannskap (National Department of Housing, the Western Cape Department of Housing och the City of Cape Town 2004, 2). Projektet består av en kombination av omedelbar förbättring av befolkningens levnadsstandard. Detta sker i form av implementering av tjänster som täcker in medborgarnas basbehov samt en uppgradering och planering av hållbara och samordnade bostadsområden som inte stör, eller förstör, den socioekonomiska miljön som ligger till grund för försörjningen i området. Projektet pekar också på att alla områden inte är lämpat för boende varpå vissa måste flyttas. För hushåll som måste flyttas kommer emellertid en liknande implementering av, först och främst, basbehoven och sedermera en uppgradering till hus med full service att ske (National Department of Housing, the Western Cape Department of Housing och the City of Cape Town 2004, 3).

I departementets rapport 2008/2009 konstateras att 4000 bostäder har byggts i N2 gateway projektet (the National Department of Housing 2009, 47). Rapporten visade också att program för att motverka arbetslöshet har startats och att samarbeten påbörjats med, bland annat, elbolag för att effektivisera elen (the National Department of Housing 2009).

5.2.2 Arenor – Green Point och Athlone

I ansökan om världsmästerskapen var inte Green Point arena inkluderat i planen, det var inte heller meningen att Kapstaden skulle få vara värdar för slutspelet. Under ett besök av FIFA presenterades dock en eventuell plan på en träningsarena i Green Point vilket FIFA ansåg vara en utomordentlig placering av en tävlingsarena som också kunde upprätthålla en slutspelsmatch. Därmed planerades Green points arena och blev sedermera värd för en av semifinalerna (The Provincial Government of the Western Cape and the City of Cape Town 2007, 6).

Där Green points nya arena är belägen fanns förut en annan mycket mindre arena och runtom denna fanns olika sportplaner, så som cricket och golf. Det fanns även en park och ett promenadstråk. Green Point är en del av centrala Kapstaden som bebos av hög och medelinkomsttagare. En undersökning, som gjordes i december 2005, med hundra deltagare bosatta inom en radie av en kilometer från Green Point arenan var 46 % vita vilket visar på att arvet från raslagarna fortfarande är tydligt i samhället eftersom centrala Kapstaden då var tilldelad den vita befolkningen (Swart och Bob 2009, 124).

I Athlone fanns redan Athlone arena som har, inför världsmästerskapen, blivit upprustad. Athlone arena kommer inte vara en matcharena utan kommer istället att vara värd för event inför världsmästerskapen samt som träningsarena under mästerskapen. Kapstaden och västra kapprovinsen föreslog att Athlone skulle vara tävlingsarenan för Kapstaden då de ansåg att detta skulle vara den bästa lösningen och att det skulle leda till en större utveckling i Kapstaden. FIFA ansåg att Green Point var mycket lägligare som tävlingsarena beroende på dess lokalisering och möjlighet till storlek på arenan varpå Athlone blev nedröstad som tävlingsarena (The Provincial Government of the Western Cape and the City of Cape Town 2007, 7).

Jag har inte funnit några dokument eller rapporter om att dessa arenor direkt har påverkat rätten till bostad. Den nya Green Point arena byggdes på en plats som förut bestod av en gammal arena och andra grönområden. Det har inte heller funnits uteliggare, i större utsträckning, då området har varit kontrollerat med bland annat stängsel runt idrottsanläggningarna. Athlone kommer inte användas som tävlingsarena och har endast genomgått en mindre renovering varpå rätten till bostad inte påverkas där heller. Uppsnyggningen i helhet som sker i Kapstaden har dock bidragit till förhöjda hyror.

6 Analys

Världsmästerskapen 2010 är på många vis historiskt. Cornelissen (2004) pekar på att den svarta majoriteten i landet, för första gången, är värdar för ett mega-event eftersom fotbollen anses vara en sport utövad av svarta. Hon menar att världsmästerskapen är ett sätt att frigöra sig från historien då det är de som missgynnades förut som kommer att vara i centrum av eventet (Cornelissen 2004, 1297). Det här har framförallt regeringen tagit fasta på när de påvisar att världsmästerskapen är för alla sydafrikaner och afrikaner samt vilka möjligheter detta event skapar. På så vis försöker alltså regeringen skapa lojalitet hos befolkningen som sedermera ska spridas vidare med hjälp av eventet (Cornelissen 2004, 1295). Detta kan liknas med den kinesiska regeringens ord om att alla måste vara med att hjälpa till för att sedermera skapa nya möjligheter åt befolkningen. Landets befolkning ska alltså vara en del av eventet för att därefter få mer potential till utveckling.

Med eventet följer alltså stora förväntningar på värdstäder. Städerna måste klara av att ta hand om de mängder åskådare och atleter som besöker eventet. Därmed ordnade Sydafrika en ny policy. Detta skedde samma år som Sydafrika blev klar som värdland för världsmästerskapen i fotboll och policyn rörde hur utvecklingen och subventionerade hus skulle ske. Kapstaden och den västra kapprovinsen följde dessa nya riktlinjer när N2 gateway-projektet startades. Som jag nämnde tidigare, i förra kapitlet, skedde ombyggnationerna i N2 området på grund av att det var mycket fattigt och med anledning av den höga synligheten från motorvägen mellan flygplatsen och staden. Detta område är inte på något vis fattigare och mer förfallet än andra områden runtomkring Kapstaden. Det kan visserligen argumenteras att stadens styre måste börja med fattigdomsbekämpningen någonstans men att flytta bort de fattiga till andra områden längre bort kan knappast klassas som en bekämpning av fattigdomen. Därmed är den enda legitimeringen att det är hög synlighet från motorvägen. Detta argument bevisar också att projektet är en del av en uppsnygning som sker för turister och kan då också kopplas till världsmästerskapen med tanke på den tid projektet startades. Projektet täcker visserligen inte alla områden som syns från motorvägen men föregår definitivt med gott exempel på hur regeringen arbetar för att förbättra situationen för befolkningen som turisterna får skåda på väg in mot Kapstaden. Med tanke på rätten till bostad har emellertid Kapstaden gjort ett bra val av plats för arenan. Det är dock intressant att FIFA propagerar för att tävlingsarenan ska ligga i ett mycket utvecklat område i närheten av turiststråket waterfront istället för att följa Kapstadens förslag om att utveckla Athlone stadium. Hade Athlone fått stå som tävlingsvärd

hade fler invånare fått möjlighet att ta del av den positiva efterföljande utvecklingen än vad som kommer att ske i Green Point området på grund av den redan höga standarden i Green Point.

Som den nationella rapporten 2008/2009 visar har 4000 nya hus byggts medan N2-projektet har pågått. Dock har merparten av dessa bostäder gått till personer som inte tidigare har haft boende i området. Även om projektplanerna från regeringen låter bra kan de alltså vara långt ifrån verkligheten (Newton 2009, 96). De boende runt N2:an trodde att deras tur äntligen hade kommit och att alla dessa hus skulle bli tilldelade dem som stod i kö för subventionerade hus. Istället byggdes hyreshus som var alldeles för dyra för befolkningen i området samt hus för dem som är för rika för subventionerade hus och för fattiga för att få hyra. Inga subventionerade bostäder byggdes alltså i dessa områden där de flesta boende var berättigad till just dessa subventioner. De människor som bodde där byggena planerades blev flyttade till utkanten av staden. Där de fick ett nytt tillfälligt hus längre ifrån arbetsmöjligheter och kommunikation. Endast från Joe Slovo området blev minst 20 000 tvångsflyttade för att skapa plats för de nya bebyggelserna. När de missnöjda invånarna började protestera och blockera hela motorvägen hoppades de innerligt på att deras invändningar skulle bli hörda men planerna var redan i fullgång och ingenting hände (Newton 2009, 101). De personer som fick billigare hyreshus eftersom de i vanliga fall inte skulle haft råd med en hyresrätt har även klagat på att hyrorna är alldeles för höga. De har inte haft någon möjlighet att ordna upp sin ekonomi då stora delar av deras löner går till hyran samtidigt som huset är så trångt så att hela familjen inte får plats (Newton 2009, 104).

CHORE har visat sin oro inför förflyttningen av framförallt Joe Slovo-invånare i ett öppet brev till Housing och Human settlement departementet. CHORE påvisade dock att regeringen erbjöd riktiga hus, med elektricitet och rinnande vatten, en bit utanför staden men att tvångsflyttningar endast kan vara internationellt lagliga i exceptionella fall och att alla tänkbara alternativ måste vara utrönta. Om tvångsflyttning sker måste en ny bostad erbjudas med goda förbindelser till, exempelvis, arbetsmöjligheter och barnvård (CHORE 2007c, 2). De anmärker också på att rätten till bostad inkluderas i den afrikanska unionens konvention om de mänskliga och folkliga rättigheterna. De ber sedermera departementet att ompröva beslutet om tvångsflyttning och utröna alla möjliga alternativ innan de bestämmer sig för att förflytta invånarna (CHORE 2007c, 2). Det har dock inte skett någon förändring i projektet men det öppna brevet var ett bidrag till att problemen med N2 projektet togs upp på nationell nivå. De nationella politikerna har i och med det försökt kommentera och påvisa

N2:ans betydelse. Det är emellertid ingen av dessa som har förklarat eller diskuterat projektet med de boende i området utan de har istället endast konstaterat att det är nödvändigt att de boende flyttar på sig för nybyggnationerna samt att alla boende faktiskt bor där olagligt (Newton 2009, 102-103). Det har alltså inte visats något medlidande eller sympati för de boende som blir utkastade från området.

Rätten till bostad nämns förutom i den allmänna deklARATIONEN ÄVEN I KONVENTIONEN O DE ekonomiska, sociala och kulturella rättigheterna samt i de politiska och civila rättigheterna. FIFA, och IOK, är inte juridiskt bundna till konventionerna om de mänskliga rättigheterna men de ska, enligt dem själva, arbeta för mänskliga rättigheter. Trots detta har de länder som blir valda till värdar för mega-event inte ratificerat konventionerna som täcker de grundläggande rättigheterna. Sydafrika har inte ratificerat konventionen om de ekonomiska, sociala och kulturella rättigheterna. USA, som var värdland för olympiska spelen i Atlanta som tidigare nämnts, har inte heller ratificerat den konventionen. Dock har både USA och Sydafrika signerat konventionen vilket betyder att de ämnar ratificera. Med detta menas att länderna måste arbeta för att följa konventionen och på så vis också försöka att följa rättigheterna som är stadgade i konventionen. Rätten till bostad är, som tidigare förklarat, även föreskrivet i konventionen om de civila och politiska rättigheterna som både Sydafrika och USA har ratificerat medans Kina, som var värdland för olympiska spelen i Peking, endast har signerat den konventionen. Kina har emellertid ratificerat de ekonomiska, sociala och kulturella rättigheterna som ingen av de andra två länderna har gjort. Dessa två konventioner är de som täcker in de mest grundläggande mänskliga rättigheterna varvid dessa konventioner ses som de viktigaste för att säkerställa att mänskliga rättigheter efterlevs i länderna. Trots att FIFA och IOK arbetar för mänskliga rättigheter kontrollerar de alltså inte huruvida landet har ratificerat de konventionerna som täcker de huvudsakliga rättigheterna.

För att få länder och organisationer, så som FIFA, att skydda rätten till bostad extra inför ett mega-event har CHORE skrivit ner riktlinjer för just detta ändamål. Riktlinjerna är till för alla inblandade i mega-event, värdländer och städer, organisationer, byggnadsfirmor, sponsorer med flera. Riktlinjerna påpekar att det är viktigt att respektera, säkerställa respekt för, samt implementera alla internationella lagar om rätten till bostad (CHORE 2007d, 7). För att säkra rätten till bostad bör alltså länder som ansöker ratificera de konventioner som innefattar rätten till bostad och organisationerna bör även kontrollera att värdländerna står bakom dessa internationella verktyg. Intressenter bör garantera att Sydafrika inte kränker rättigheterna samtidigt som de bör arbeta aktivt för att säkra att dessa rättigheter efterlevs och att, i det här

fallet, bostadssituationen förbättras där det behövs. Vidare är det även viktigt att alla intressenter analyserar och utvärderar huruvida deras arbete på något vis påverkar rätten till bostad och därmed börja arbeta för att denna rättighet tryggas (CHORE 2007d, 8-9). CHORE har, än så länge, inte lyckats skapa något samarbete med IOK eller FIFA.

För att legitimera världsmästerskapen använder sig regeringen av en överhängande entusiastisk och positiv bild. De påpekar alltid att den sydafrikanska befolkningen kommer att få fler möjligheter och att de som var exkluderade från medverkan under apartheid nu kommer att få fler möjligheter i den ekonomiska sfären. På så vis påtalar regeringen att det är just de fattiga som kommer att vinna mest på det stora eventet. I själva verket växer klyftorna mellan de fattiga och rika. De arbeten som skapas i och med eventet är oftast tillfälliga och mycket lågavlönade samtidigt som förflyttningen av människor gör att fler har större utgifter för att ta sig till arbetet. Samtidigt har Sydafrika, och dess företag, en chans att visa upp sig internationellt och därmed växa. Det här resulterar i att den ekonomiska tillväxten som regeringen hoppas ska följa evenemanget kommer att vara gynnsam för dem som redan har det bättre medans de fattiga får flytta på sig, som vid N2 gateway-projektet, eller leva kvar i samma fattigdom. I den positiva bilden som Sydafrika, och Kapstaden, vill visa världen är projekt så som N2 gateway en viktig faktor. I och med projektet har regeringen visat hur mycket Sydafrika *bryr sig om* deras fattiga medborgare samtidigt som de slipper visa upp fallfärdiga kåkstäder (Newton 2009, 103). Eliten i samhället vill alltså hålla de oönskade på säkert avstånd så att en fin bild av Kapstaden visas upp (Newton 2009, 105). FIFA gör inget för att förhindra detta. FIFA har dock hjälpt byggarbetarna att få bättre villkor i arbetet med arenorna men stödet för rätten till bostad lyser med sin frånvaro.

Sydafrika legitimerar följaktligen tvångsförflyttningen av människor i N2 gateway-projektet genom mega-eventet och den höga synligheten från motorvägen. Detta sker dock inte i byggnationerna av nya arenor eftersom stadens centrum dels inte består av så mycket slum sedan upprensningarna under apartheidregimen samt att Kapstaden har valt att restaurera och bygga nytt på redan befintliga sportanläggningar. Regeringen påvisar också att mästerskapen är en stor möjlighet för alla boende i Sydafrika och Afrika och de negativa påverkningarna blir därmed minimala. FIFA har valt ett land som inte har ratificerat konventionerna som behandlar de grundläggande rättigheterna och bör därmed kontrollera landets arbete hårdare.

7 Slutsats

Enligt Sydafrikas historia är inte tvångsförflyttningar något nytt problem men den skadan som dessa historiska förflyttningar gjorde borde regeringen ha i åtanke när de än en gång förflyttar invånare. Rätten till bostad påverkas alltså negativt i Kapstadens projekt kring N2:an och detta projekt kan kopplas till världsmästerskapen med hjälp av den tid projektet startades samt att det stadgas i projektplanen att ett av skälen till projektet är att det är hög synlighet från motorvägen. Kapstaden har emellertid, dock indirekt, säkrat att ingen blir tvångsförflyttad under arbetet med arenorna. Detta kan ses som en förbättring i jämförelse med det som skedde i Peking och Atlanta. Visserligen är dessa städer uppbyggda på olika sätt men ju färre som blir förflyttade desto bättre. Kapstaden har onekligen också, så sent som på 60-talet, haft en utrensning av slum och valde även att sätta tävlingsarenan i ett av de finare områdena i staden. Detta var bättre för den fattiga delen av befolkningen i just rätten till bostad men kan även ge påföljden att de utsatta blir lämnade utanför i utvecklingen och möjligheterna som skapas med eventet. Sydafrika har åtskilliga gånger sagt att evenemanget är en möjlighet för alla och vidare nämns endast de positiva effekterna. Befolkningen måste alltså offra något för att Sydafrika och Afrika ska sättas på den internationella kartan. Vilket i sin tur ska ge möjligheter till befolkningen att utvecklas och enas. Staten legitimerar med andra ord eventet och de medföljande tvångsförflyttningarna med att det medför mycket mer gott än ont. FIFA har, i Sydafrikas fall, inte gjort några försök till att säkerställa rätten till bostad. Arbetet inför ett event sker först och främst av landet medans FIFA har hand om spelschemat men de finns alltid som hjälp i fall värdlandet stöter på problem, så som skedde i Sydafrika när byggnadsarbetarna hade dåliga arbetsvillkor.

Min slutsats blir därmed att mega-eventet påverkar rätten till bostad negativt i Kapstaden. I N2 projektet tvångsförflyttas människor utan orsak. När Kapstaden bestämde sig för att bygga nya hus runt N2:an kunde detta lika gärna bestå av subventionerade hus till de invånare som redan bodde på området istället för att skapa hyreshus för nya områdesinvånare. Detta är alltså endast en uppsnyggning av entrén till staden. Kapstaden har däremot inte påverkat rätten till bostad i placeringen av arenor. Staten legitimerar vidare dessa förflyttningar med att det är en nödvändighet och FIFA agerar inte alls.

8 Litteraturförteckning

African Union. *Stadgan om de mänskliga och folkliga rättigheterna*, 1981.

Alden, Chris. *Apartheid's Last Stand: the rise and fall of the South African security state*. London: Macmillan press LTD, 1996.

Andranovich, Greg, Matthew J. Burbank, och Charles H. Heying. "Olympic Cities: Lesson Learned from Mega-Event Politics." *Journal of Urban Affairs*, vol.23, no.2, 2001: 113-131.

Bairner, ALan. *Sport, Nationalism and Globalization*. New York: State University of New York Press, 2001.

"BBC News." *South Africa's rape shock*. den 19 Januari 1999. <http://news.bbc.co.uk/2/hi/africa/258446.stm> (använd den 08 December 2009).

CHORE. *Multi-Stakeholder Guidelines*. guidelines, Geneva: CHORE, 2007d.

CHORE. "Relocation of Joe Slovo informal settlement residents." Open letter to Minister of Housing, Genève, 2007c.

City of Cape Town. *Cape Town - 2010 FIFA World Cup Host City. Ready to Welcome the World*. 2009. www.capetown.gov.za/en/FIFA2010 (använd den 14 December 2009).

COHRE. "Mega-events and Housing rights." *Fair play for Housing rights*, 2007a: 21-38.

COHRE. "Studies on Olympic Games and Housing impacts." *Fair play for Housing rights*, 2007b: 72-199.

Cornelissen, Scarlett. "'It's Africa's turn!' The narratives and legitimations surrounding the Moroccan and South African bids for the 2006 and 2010 FIFA finals." *Third World Quarterly*, vol.25, no.7, 2004: 1293-1309.

Davis, Mike. *Slum. Världens storstäder (Original: Planets of Slums)*. Lund: Arkiv Förlag, 2007.

Duncan, Jane. "Whose world cup? Journalism and the Media-Sport-Culture Complex." *Rhodes Journalism Review* 29, 2009: 24-26.

Eisinger, Peter. "Politics of Bread and Circuses: Building the City for the Visitor ." *Urban Affairs Review*, vol.35, 2000: 316-333.

FIFA. *About FIFA*. 2009. <http://www.fifa.com/aboutfifa/federation/bodies> (använd den 12 December 2009).

Förenta Nationerna. *Den allmänna förklaringen om de mänskliga rättigheterna*, 1948.

Förenta Nationerna. *Konventionen om de politiska och civila rättigheterna*, 1966.

Förenta Nationerna. *Konventionen om de ekonomiska, sociala och kulturella rättigheterna*, 1966.

General Församlingen. *GA/10872*. Resolution, New York : Förenta Nationerna , 2009.

Getz, Donald. *Event management & Event tourism, second edition*. New York: Cognizant Communication Corporation, 2005.

Hiller, Harry H. "Assesing the impact of Mega-Events: A linkage Model." *Current Issues in Tourism, vol.1, no.1*, 1998.

Hiller, Harry H. "Mega-Events, Urban Boosterism and Growth Stradegies: An ANalysis of the Objectives and Legitimations of the Cape Town 2004 Olympic bid ." *International Journal of Urban and Regional Research vol. 24, no. 2*, 2000: 439-458.

Human Rights Watch. *China: OLympics Harm Key Human Rights*. den 6 Augusti 2008. http://origin-china.hrw.org/press/news_release/china_olympics_harm_key_human_rights (använd den 11 December 2009).

Höglund, Kristine, och Ralph Sundberg. "Reconciliation through Sports? The case of South Africa." *Third World Quarterly, vol.29, no.4*, 2008: 805-818.

Lodge, Tom. *Politics in South Africa, from Mandela to Mbeki*. Cape Town: David Philip, 2002.

National Department of Housing, the Western Cape Department of Housing och the City of Cape Town. "Briefing Document for the N2 Gateway Project." *Cape>gateway easy access to government information and service*. October 2004. www.capegatewag.gov.za (använd den 14 December 2009).

Newton, Caroline. "The Reverse Side of the Medal: About the 2010 FIFA World Cup and the Beautification of the N2 in Cape Town." *Urban Forum, vol.20*, 2009: 93-108.

Olympic Movement. *Official website of the Olympic Movement*. den 23 Maj 2009. www.olympic.org (använd den 16 December 2009).

Pilger, John. *Friheten får vänta (original: Freedom next time)*. Stockholm: Ordfront, 2007.

Rikhotso, Tiyani. *Statement on government preparations for the 2010 FIFA World Cup*. den 13 Augusti 2008. <http://www.info.gov.za/speeches/2008/08081315451001.htm> (använd den 18 12 2009).

Ross, Robert. *Sydafrikas historia*. Lund: Historiska Media (original titel: A concise History of South Africa), 2001.

Rust, Kecla. *Analysis of South Africa's Housing sector performance*. FinMark Trust -making financial markets work for the poor, 2006.

South Africa's Government. *Statistics South Africa*. September 2009a.

<http://www.statssa.gov.za/> (använd den 08 December 2009).

South Africa's Government. *South Africa 2010*. 2009b. www.sa2010.gov.za

(använd den 14 December 2009).

Swart, Kamilla, och Urmilla Bob. "Venue selection and the 2010 World Cup: a case study of Cape Town." i *Development and Dreams. The urban legacy of the 2010 football world cup*, av Udesh Pillay, Richard Tomlinson och Orli Bass, 114-130. Cape Town: Human Sciences Research Council, 2009.

the National Department of Housing. *Annual report 2008/2009 programme performance*. 2009. <http://www.info.gov.za/view/DownloadFileAction?id=110962> (använd den 14 December 2009).

The Provincial Government of the Western Cape and the City of Cape Town. *2010 Football World Cup Strategic plan*. Strategic plan, Cape Town: Capegateway, 2007.

UNCESCR. *General Comment No.4*, Genève: United Nations High Commissioner for Human Rights, 1991.

UNCESCR. *General Comment No.7*, Genève: United Nations High Commissioner for Human Rights, 1997.

Wästberg, Per. *I Sydafrika: resan mot friheten*. Stockholm: Wahlström & Widstrand, 1995.